

**EKONOMIKA
I ZARZĄDZANIE
PRZEDSIĘBIORSTWEM
PORTOWYM**

Przedsiębiorstwo portowe
jako podmiot gospodarczy

www.salo.pl

Elementy składowe gospodarki rynkowej

- W gospodarce rynkowej mamy do czynienia z trzema podstawowymi elementami składowymi, wpływającymi na organizowanie i prowadzenie działalności gospodarczej:
 1. **przedsiębiorstwem** (tu: przedsiębiorstwem portowym);
 2. **rynkiem**, umożliwiającym realizację produkcji poprzez tworzenie warunków do spełniania się transakcji kupna-sprzedaży,
 3. **państwem**, pełniącym funkcję stabilizacyjno-regulacyjno-kontrolną nad funkcjonowaniem rynku i działającymi w jego strukturze przedsiębiorstwami (służy temu system prawny i ustalane na szczeblu centralnym regulacje ekonomiczne).

„Przedsiębiorstwo” a „firma”

- W teorii i w praktyce synonimem przedsiębiorstwa jest często używane słowo „firma”, co nie jest właściwe.
- W kodeksie handlowym firma jest nazwą, pod która spółka handlowa prowadzi przedsiębiorstwo – dotyczy to spółek prawa handlowego, które posiadają osobowość prawną, oraz tych, które nie mają osobowości prawnej (np. spółka jawna, spółka komandytowa).
- Nazwa może zawierać dodatki, które definiują bliżej charakter działalności przedsiębiorstwa.
- Kodeks handlowy dopuszcza również umieszczanie nazwisk osób oraz ustala skróty firmy, które mogą być używane.
- Firma, jako nazwa przedsiębiorstwa, nie jest podmiotem gospodarczym, lecz stanowi jeden z jego składników.
- Należy mieć świadomość, że w ramach jednej firmy może działać wiele przedsiębiorstw, mających różne uzupełnienia w nazwie i w logo.

„Przedsiębiorstwo” a „zakład”

- Z przedsiębiorstwem nie można również utożsamiać pojęcia zakładu.
- **Zakład stanowi bowiem wyodrębnioną organizacyjnie i terytorialnie część przedsiębiorstwa, nieposiadającą osobowości prawnej, w której prowadzony jest określony proces produkcyjny, koordynowany przez przedsiębiorstwo, wynikający ze struktury i zadań stawianych w ramach misji przedsiębiorstwa.**
- Zakład tym samym nie jest jednostką samodzielną.

Definicja przedsiębiorstwa portowego

- **Przedsiębiorstwo portowe stanowi określoną formę organizacji działalności gospodarczej w porcie morskim, będącej efektem uwarunkowań prawnych, społecznych, ekonomicznych i technicznych.**
- Uwarunkowania te zmieniają się w czasie, są konsekwencją rozwoju gospodarczego, powodując ostatecznie konieczność zmian form i struktur przedsiębiorstwa pod kątem ich dostosowania do nowych warunków gospodarowania.

Definicja

przedsiębiorstwa portowego (2 – c.d.)

- **Przedsiębiorstwo portowe** należy traktować jako podstawową, samodzielną **jednostkę gospodarczą** (podmiot gospodarczy), prowadzącą w porcie morskim **działalność usługową na własny rachunek, wyodrębnioną pod względem ekonomiczno-prawnym i organizacyjnym**, która dysponuje określonymi **zasobami czynników produkcji** i ma na celu przede wszystkim ich efektywne zagospodarowanie pod kątem osiągania korzystnego **wyniku finansowego i zaspokajania potrzeb rynku**, tj. indywidualnych konsumentów i przedsiębiorstw.

Definicja

przedsiębiorstwa portowego (3 – c.d.)

- W definicji tej na pierwszy plan wysuwa się **traktowanie przedsiębiorstwa jako podmiotu gospodarczego**, mającego swoje prawa i obowiązki przypisane jego konkretnej formie prawnej i wykorzystującego w swojej działalności określone zasoby czynników produkcji.
- Stanowią je **zasoby kapitału ludzkiego** (umiejętności i doświadczenia), bez którego żadna działalność gospodarcza nie mogłaby być realizowana, **zasoby materialne** rozumiane jako zasoby rzeczowe, **zasoby finansowe**, **stosowane metody techniczne**, **aktywność w sferze organizacji i zarządzania**, **efektywne systemy informatyczne** oraz **zasoby niematerialne i prawne**.

Definicja

przedsiębiorstwa portowego (4 – c.d.)

- W definicji przedsiębiorstwa portowego, obok podkreślenia jego podmiotowości, zawarte jest również **znaczenie funkcjonalne przedsiębiorstwa**, z którym związane jest prowadzenie działalności gospodarczej w porcie morskim **w celach zarobkowych**.
- Czyli przedsiębiorstwo portowe należy postrzegać również przedmiotowo.
- Podstawę **podejścia przedmiotowego** stanowi **zespół składników materialnych oraz niematerialnych i prawnych**, umożliwiający działalność przedsiębiorstwa portowego na rynku usług portowych.
- Składnikiem przedsiębiorstwa portowego w ujęciu przedmiotowym jest także jego **struktura organizacyjna**, zapewniająca sprawne funkcjonowanie.

Przedsiębiorstwo portowe – wybór formy prawno-organizacyjnej

- Tworzenie przedsiębiorstwa nierozzerwalnie łączy się z określeniem jego formy prawno-organizacyjnej.
- Wybór formy przedsiębiorstwa stanowi, z jednej strony, **efekt uwarunkowań i tendencji rynkowych**, w których realiach przyszłe przedsiębiorstwo portowe ma funkcjonować, z drugiej zaś – **efekt przyjętej i nakreślonej przez przyszłych właścicieli koncepcji**.

Przedsiębiorstwo portowe – wybór formy prawno-organizacyjnej (2)

- Forma prawno-organizacyjna zaakceptowana w momencie tworzenia przedsiębiorstwa nie jest czymś stałym i **może ulegać zmianom**.
- Wraz z upływem czasu i gromadzeniem określonych doświadczeń, związanych z rozwojem bądź z brakiem rozwoju przedsiębiorstwa i konfrontowanych z realiami rynku, **muszą następować przekształcenia** (np. fuzje, prywatyzacja, dzielenie).
- Mają one na celu doskonalenie systemu zarządzania przedsiębiorstwem i **poprawę efektywności gospodarowania**.

Formy prawno-organizacyjne przedsiębiorstw portowych

kryterium: własność

- Mając na uwadze kryterium własności, można wyróżnić następujące formy prawno-organizacyjne przedsiębiorstw portowych:
 1. prywatne;
 2. stanowiące własność pracowników;
 3. spółdzielcze;
 4. komunalne;
 5. państwowe;
 6. mieszane.

Wybór formy prawno-organizacyjnej przedsiębiorstw portowych uzależniony jest od:

1. zakresu odpowiedzialności majątkowej;
2. skali ryzyka kapitałowego;
3. możliwości i warunków finansowania działalności przedsiębiorstwa portowego (np. kredyty i inne źródła) oraz pozyskiwania kapitału przez spółki kapitałowe (np. zwiększanie kapitału akcyjnego czy udziałowego);
4. przyjęcia określonego sposobu zarządzania przedsiębiorstwem portowym;
5. zasad i reguł w systemie obciążeń podatkowych;
6. kosztów związanych z utworzeniem i funkcjonowaniem przedsiębiorstwa portowego;
7. kosztów związanych z zakończeniem działalności gospodarczej.

Przedsiębiorstwa prywatne

- Zajmują bardzo ważne miejsce w gospodarce rynkowej i są podstawą jej funkcjonowania.
- Mogą one być **własnością jednej osoby** (tzw. przedsiębiorstwo jednoosobowe), mogą stanowić **własność rodziny** (przedsiębiorstwo rodzinne) bądź też mieć formę **spółki**, np. akcyjnej (najczęściej), w której kapitał jest rozproszony między wielu współwłaścicieli.
- Wielkość tych przedsiębiorstw jest bardzo zróżnicowana, zdecydowanie **przeważają jednak małe i średnie.**

Spółki

- Powszechnie przyjętą formą prawno-organizacyjną przedsiębiorstw portowych są **spółki**, których reguły działalności gospodarczej określa kodeks spółek handlowych.

Podział spółek prawa handlowego i prawa cywilnego

Spółka prawa cywilnego

KODEKS
CYWILNY

cywilna

cicha

Spółka prawa handlowego

KODEKS
SPÓŁEK
HANDLO-
WYCH

osobowa

kapita-
łowa

jawna

partnerska

komandytowo-
akcyjna

komandytowa

sp. z o.o.

akcyjna

Spółki kapitałowe (1)

- Spółki kapitałowe (ang. *private companies, corporations*), występujące **w formie spółek z ograniczoną odpowiedzialnością i spółek akcyjnych**, w przeciwieństwie do poprzednio omówionych, **mają osobowość prawną**, co daje im podstawę do występowania na rynku jako **samodzielnymi podmiotami gospodarczymi**, a więc osobom prawnym.
- Osobowość prawną spółka kapitałowa uzyskuje **z chwilą jej wpisania do rejestru handlowego**.

Spółki kapitałowe (2)

- W spółkach kapitałowych, inaczej niż w spółkach osobowych (z wyjątkiem spółek komandytowo-akcyjnych, w ramach których działa walne zgromadzenie i rada nadzorcza), występuje **oddzielenie funkcji właściciela kapitału od funkcji zarządzania**, która powierzona jest powołanemu do tych celów, na pewien okres, zarządowi (może on być utworzony z osób zatrudnionych w danym przedsiębiorstwie) bądź menedżerom, na ogół niezwiązanym z danym przedsiębiorstwem, ale swoją fachowością zapewniającym szansę efektywnego gospodarowania majątkiem spółki.
- Tym samym **inna osoba zarządza spółką, a inna jest jej właścicielem.**

Spółki kapitałowe (3)

- Nie należy jednak funkcji właścicielskich od zarządczych wyraźnie rozgraniczać.
- **Włączenie menedżera w formie akcji czy udziałów do przedsiębiorstwa** okazuje się bardzo skutecznym rozwiązaniem.
- Wówczas staje się on bowiem współwłaścicielem przedsiębiorstwa, co może sprzyjać jego **większemu zaangażowaniu w działalność i zainteresowaniu efektami** tej działalności.

Spółka z o.o. (1)

- Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością (ang. *limited liability company – ltd.*) działa na podstawie kapitału zakładowego podzielonego na udziały, odpowiadając całym swoim majątkiem za zobowiązania spółki.
- **Spółka odpowiada całym majątkiem bez jakichkolwiek ograniczeń, natomiast wspólnicy odpowiadają za zobowiązania spółki tylko do wysokości wniesionych przez nich kapitałów w formie udziałów**, mogących mieć charakter zarówno pieniężny, jak i rzeczowy – ich odpowiedzialność jest tym samym ograniczona.
- Majątek osobisty wspólników nie może być wykorzystany jako zabezpieczenie roszczeń wierzycieli spółki.

Spółka z o.o. (2)

- Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością może być utworzona przez jedną albo więcej osób.
- Do jej powstania niezbędne jest:
 1. zawarcie umowy spółki w formie aktu notarialnego;
 2. wniesienie przez wspólników wkładów na pokrycie całego kapitału zakładowego, za które otrzymują udziały w tym kapitale (kapitał zakładowy – minimum 50 tys. PLN, minimalna wysokość jednego udziału – minimum 500 PLN);
 3. powołanie zarządu;
 4. ustanowienie rady nadzorczej lub komisji rewizyjnej;
 5. wpis do rejestru.

Spółka z o.o. (3)

- Organami spółki z o.o. są **zarząd**, który jest organem wykonawczym, oraz – w zakresie nadzoru – **rada nadzorcza** lub **komisja rewizyjna**, albo oba te organy.
- Tym samym spółka działa przez organy, a nie za pośrednictwem wspólników.
- Istotny z punktu widzenia istnienia spółki jest następujący zapis: „**Jeżeli bilans sporządzony przez zarząd wykaże stratę przewyższającą sumę kapitałów zapasowego i rezerwowych oraz połowę kapitału zakładowego, zarząd jest obowiązany niezwłocznie zwołać zgromadzenie wspólników w celu powzięcia uchwały dotyczącej dalszego istnienia spółki**” (art. 233 k.s.h.).
- **Rozwiązanie** spółki z ograniczoną odpowiedzialnością następuje po przeprowadzeniu likwidacji, z chwilą **wykreślenia spółki z rejestru**.

Spółka akcyjna (1)

- Spółka akcyjna (ang. *joint — stock company*) z reguły dysponuje dużym kapitałem.
- Podstawę jej działalności stanowi statut spółki ujęty w formie aktu notarialnego.
- Do założenia spółki akcyjnej niezbędne jest:
 1. zawiązanie spółki i podpisanie statutu przez jej założycieli;
 2. wniesienie przez akcjonariuszy wkładów na pokrycie całego kapitału zakładowego (kapitał zakładowy – minimum 500 tys. PLN, minimalna wartość jednej akcji – minimum 1 PLN);
 3. powołanie zarządu i rady nadzorczej;
 4. wpisanie do rejestru.

Spółka akcyjna (2)

- **Akcja** traktowana jest jako **papier wartościowy**, a więc **zbywalny**, posiadający **ustaloną wartość nominalną** oraz **rynkową**, kształtowaną na rynku kapitałowym, będącym podstawową kategorią gospodarki rynkowej.
- **Wartość akcji** zależy przede wszystkim od **kondycji finansowej spółki** oraz jej **struktury majątkowej** i **efektywności gospodarowania** czynnikami produkcji.
- Akcjonariusze, wykupując akcje, mają tym samym możliwość powiększania swoich kapitałów.

Spółka akcyjna (3)

- Spółka akcyjna może emitować akcje zwykłe i uprzywilejowane.
- **Akcja zwykła** stanowi podstawową formę udziału w kapitale spółki akcyjnej. Posiadacze akcji zwykłych mają jednakowe przywileje w zakresie prawa głosu, prawa do wypłaty dywidendy, prawa do nabycia akcji w sytuacji podwyższania kapitału spółki oraz mają równy udział w dochodach uzyskanych z likwidacji spółki.
- **Akcja uprzywilejowana** jest to szczególny rodzaj akcji; stwarza ona dodatkowe przywileje akcjonariuszom w zakresie **prawa głosu** (większa liczba głosów przypadająca na jedną akcję, zapewniająca jej posiadaczowi większy wpływ na podejmowane decyzje na walnym zgromadzeniu akcjonariuszy), **prawa do dywidendy** (otrzymanie dywidendy przed posiadaczami akcji zwykłych), **prawa do podziału majątku spółki w razie jej likwidacji**, **prawa do pierwokupu akcji w nowej emisji**.

Spółka akcyjna (4)

- **Spółka akcyjna odpowiada całym swoim majątkiem** za zobowiązania spółki, **akcjonariusze** zaś odpowiadają za zobowiązania spółki tylko **do wysokości** będących w ich posiadaniu **akcji** (nie odpowiadają natomiast swoim prywatnym majątkiem).
- Tak więc zarówno w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością, jak i w spółce akcyjnej, odpowiedzialność właścicieli jest ograniczona do wysokości ich wkładu w majątek spółki.
- Występuje tym samym wyraźna rozdzielnosc majątkowa spółki i wspólników.

Spółka akcyjna (5)

- Mając na uwadze zabezpieczenie spółki przed mogącymi wystąpić trudnościami rynkowymi, w kodeksie spółek handlowych wprowadzono art. 396 o następującej treści:

„Na pokrycie straty należy utworzyć kapitał zapasowy, do którego przelewa się co najmniej 8% zysku za dany rok obrotowy, dopóki kapitał ten nie osiągnie co najmniej jednej trzeciej kapitału zakładowego. Do kapitału zapasowego należy również przelewać nadwyżki, osiągnięte przy emisji akcji powyżej ich wartości nominalnej, a pozostałe po pokryciu kosztów emisji akcji”.

Spółka akcyjna (6)

- Kolejny bardzo ważny zapis dotyczy działań zarządu, kiedy spółka znajduje się w niekorzystnej sytuacji finansowej:

„Jeżeli bilans sporządzony przez zarząd wykaże stratę przewyższającą sumę kapitałów zapasowego i rezerwowych oraz jedną trzecią kapitału zakładowego, zarząd obowiązany jest niezwłocznie zwołać walne zgromadzenie celem powzięcia uchwały dotyczącej dalszego istnienia spółki”.

(art. 397 k.s.h)

Spółka akcyjna (7)

- W spółce akcyjnej wyróżniamy dwie grupy właścicieli, tzw. inwestorów aktywnych i inwestorów pasywnych.
- **Inwestorzy aktywni** koncentrują się na pozyskaniu maksymalnej stopy zwrotu z zaangażowanego kapitału oraz na zapewnieniu sobie kontrolnego pakietu akcji, celem wpływania na podejmowane decyzje w spółce.
- **Inwestorzy pasywni**, wprowadzając kapitał do spółki, zapewniają jedynie możliwość jej funkcjonowania i zainteresowani są szybkim uzyskaniem efektów finansowych z zaangażowanego kapitału, wyrażających się w wysokości otrzymanych dywidend z jednej akcji bądź też wzrostem wartości akcji na rynku kapitałowym, co ma dla nich szczególne znaczenie w sytuacji sprzedaży akcji.

Spółka akcyjna (8)

- Władzami spółki akcyjnej są: walne zgromadzenie akcjonariuszy, rada nadzorcza i zarząd.
- Za bieżącą działalność, tak jak w przypadku spółki z o.o., odpowiada zarząd.
- Walne zgromadzenie w drodze głosowania podejmuje decyzje co do kierunków rozwoju spółki. Akcja liczy się w głosowaniu jako jeden głos. **Dysponujący 51% akcji ma tym samym pakiet kontrolny i praktycznie decyduje o działalności spółki.**
- Z uwagi na fakt, że liczba akcjonariuszy bywa znaczna, akcje mogą ulec rozproszeniu i kontrolę nad spółką może przejąć właściciel dysponujący np. tylko 30% akcji, albo nawet mniejszą ich liczbą.

Spółka akcyjna (9)

- Każdy akcjonariusz (posiadacz akcji) ma swój udział w kapitale akcyjnym spółki i ma prawo głosu na walnym zgromadzeniu akcjonariuszy oraz prawo do udziału w zysku, czyli do tzw. dywidendy.
- **Dywidenda jest wypłacana akcjonariuszom z zysku**, jako określony procent nominalnej wartości akcji.
- Wysokość dywidendy kształtuje się **w zależności od poziomu wypracowanego zysku oraz od decyzji podjętej na walnym zgromadzeniu**. Wpływa ona na wartość rynkową akcji.
- Wzrost zysku i wysoka dywidenda na ogół łączą się ze wzrostem ceny akcji na rynku kapitałowym.
- Sytuacja ta powoduje dodatkową korzyść finansową dla akcjonariuszy, sprowadzoną do różnicy między aktualną ceną akcji a ceną poprzednią.
- Odwrotnie sytuacja kształtuje się przy zmniejszających się zyskach i małej dywidendzie.

Spółka akcyjna (10)

- Powiększanie kapitału akcyjnego i funduszy w spółce akcyjnej może następować **w drodze emisji i sprzedaży dodatkowych akcji** na rynku kapitałowym lub **w obrocie pozagiełdowym**.
- Obrót akcjami stanowi istotny element sprzyjający rozwojowi rynku kapitałowego.

Przedsiębiorstwo państwowe

- Majątek przedsiębiorstwa państwowego nabyty ze środków zgromadzonych na funduszu przedsiębiorstwa stanowi jego własność i tym majątkiem ma ono prawo rozporządzać.
- Przedsiębiorstwo państwowe finansuje swoją działalność z wypracowanych własnych dochodów i, w szczególnych sytuacjach, ze środków budżetowych.
- Własność państwowa z natury rzeczy nie sprzyja wyraźnej poprawie efektywności gospodarowania czynnikami produkcji – często mamy do czynienia ze sprzecznością między poziomem płac a efektywnością gospodarowania.

Jednoosobowa spółka Skarbu Państwa

- Szczególną formą przedsiębiorstwa państwowego jest **jednoosobowa spółka Skarbu Państwa (JSSP)**, tj. spółka akcyjna lub spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, w której wszystkie akcje/udziały należą do Skarbu Państwa.
- Jednoosobowa spółka Skarbu Państwa powstaje z momentem jej wpisu do rejestru handlowego i z jednoczesnym wykreśleniem przedsiębiorstwa państwowego z rejestru przedsiębiorstw państwowych.